

JAN APPEL

Een revolutionair overleed

Op 4 mei 1985 is de laatste grote figuur van de Kommunistische Internationale, JAN APPEL, op 95-jarige leeftijd overleden. Het proletariaat zal dit leven voor de bevrijding van de mensheid nooit vergeten. De revolutionaire golf van het begin van deze eeuw is mislukt. Duizenden Marxistische revolutionairen werden in Rusland en Duitsland vermoord, sommigen pleegden zelfs zelfmoord. Maar, ondanks deze lange nacht van de contra-revolutie, bleef Jan Appel trouw aan het Marxisme, trouw aan de arbeidersklasse, overtuigd dat de proletarische revolutie moest komen.

Jan Appel werd gevormd en gehard in de Duitse en Hollandse revolutionaire beweging in het begin van deze eeuw. Hij streed aan de zijde van Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht, Lenin, Trotsky, Gorter, Pannekoek. Hij was een waardig vertegenwoordiger van de anonieme massa van de dode generaties van het proletariaat. Hun historische strijd heeft steeds van het verheerlijken van personen of van het zoeken naar lauweren afgezien: net als Marx, Engels had Jan Appel geen rekenschap af te leggen aan de kapitalistische sensatiepers. Maar hij was ook meer dan die anonieme massa moedige revolutionaire militanten die de revolutionaire golf van de arbeidersbeweging begin deze eeuw voortbracht. Hij heeft sporen nagelaten die de revolutionairen van vandaag in staat stellen de fakkel over te nemen. Jan Appel heeft diegenen kunnen herkennen, die, even anoniem en voor het ogenblik nog tot een kleine minderheid beperkt, de kommunistische strijd zullen voortzetten. Zo hebben wij, met trots, Jan Appel verwelkomt op het stichtingskongres van de Internationale Kommunistische Strooming in 1976 in Parijs.

In 1890 geboren in Mecklenburg (Duitsland), werd Jan Appel reeds op jonge leeftijd arbeider op de scheepswerven in Hamburg. Vanaf 1908 was hij actief lid van de SPD. In de woelige oorlogsjaren nam hij deel van de discussies over de nieuwe vraagstukken die zich opwierpen voor de arbeidersklasse: de houding tegenover de imperialistische oorlog en tegenover de Russische Revolutie. Rond

1918 begon hij dan ook mee te werken met de Hamburgse linksradikalen die duidelijk stelling namen voor de revolutie en tegen de oorlog. Zo gaf hij gevolg aan de oproep van juli 1917 van de IKD-Hamburg aan alle revolutionaire arbeiders om te werken naar de oprichting van een USPD in oppositie tegen de reformistisch-opportunistische politiek van de SPD-meerderheid. Gedreven door de arbeidersgevechten van eind 1918 sluit hij zich aan bij de Spartakusbund van Rosa Luxemburg, en zou hij na de vereniging in de KPD(S) een verantwoordelijke positie innemen binnen de groep van het Hamburg-distrikt.

1918 was ook het jaar van de grote stakingen in Hamburg en in geheel Duitsland na November, waarin ook Jan Appel vooraanstond. De arbeiders van de scheepswerven hebben daadwerkelijk lange tijd vooropgelopen in de strijd. Vanaf het begin hebben zij een revolutionaire houding aangenomen en, voortgedreven door de IKD en de KPD(S), waren zij de speerpunt in de gevechten tegen de koers van de reaktionaire SPD, de centristische USPD en de reformistische vakbonden. Uit hun midden zijn de Revolutionäre Obleute en later de AAU (Allgemeine Arbeiter Unionen) ontstaan. Wij citeren Jan Appel zelf: "In januari van het jaar 1918, verzetten de arbeiders van de wapenindustrie en de scheepswerven zich overal (onder militaire controle) tegen de dwangbuis van de oorlog, tegen de honger, de armoede, de ellende. De arbeidersklasse, het proletariaat in uniform, begreep die arbeiders aanvankelijk niet (...). Het nieuws van deze beweging, van dit gevecht van de arbeidersklasse, bereikte iedere uithoek. En toen de krachtsverhouding voldoende gerijpt was, toen er niets meer te redden viel van de militaire economie en van het zogenaamde Duitse Keizerrijk, toen deden de arbeidersklasse en de soldaten wat de pioniers van januari 1918 hen hadden geleerd" (Hempel, schuilnaam van Jan Appel, tijdens het Derde Kongres van de Kommunistische Internationale, juli 1921). Over de Novemberstakingen in Hamburg vertelde Appel: "Toen in november 1918 de matrozen in opstand kwamen en de arbeiders van de werven in Kiel het werk

neerlegden, vernamen wij van de arbeiders van de militaire werf Vulkan wat er in Kiel gebeurde. Daarop volgde er een geheime vergadering op de werf omdat de fabriek onder militair gezag stond. Het werk werd neergelegd, maar de arbeiders bleven bijeen, in het bedrijf. Een delegatie bestaande uit zeventien vrijwilligers werd naar de vakbondscentrale gestuurd met de eis de algemene staking uit te roepen. Wij eisten een algemene vergadering. Maar daarop volgde, bij de bekende leiders van de SPD een houding tegengesteld aan de beweging. Urenlang werd er scherp gediscussieerd. Ondertussen barstte er een spontane revolutie uit op de Bloom und Vos-werven, waar 17.000 arbeiders werkten. Vanaf dat ogenblik verlieten alle arbeiders de fabrieken, ook die van de Vulkan-werven (waar Appel werkte, IKS) en begaven zich naar het vakbondshuis. Het was op dit moment dat de leiders verdwenen. De revolutie was begonnen" (Appel, 1966, in gesprek met Hans Manfred Bock).

Het waren de, toen voornamelijk werkloze, revolutionairen die de arbeiders in fabrieksraden organiseerden, onafhankelijk van de vakbonden. Jan Appel werd, voor zijn actieve en doorslaggevende rol in deze gebeurtenissen, tot voorzitter gekozen van de Revolutionäre Obleute. Hij werd ook, samen met Ernst Thälmann aangesteld tot Revolutionäre Obleute van de USPD tijdens een massabijskomst na de moord op Rosa Luxemburg en Karl Liebknecht, om de volgende nacht een mars op de kaserne van Barenfeld te organiseren, teneinde de arbeiders te bewapenen. Het gebrek aan centralisatie van de Raden, vooral met Berlijn, de verbrokkeling en vooral de zwakte van de KPD(S) die net gevormd werd, stelden de beweging niet in staat zich te ontwikkelen. Twee weken later kwam de beweging aan 'n eind. Daarop volgde een periode waarin alle aandacht besteed werd aan de versterking van de organisatie.

Voor de arbeiders in strijd waren de vakbonden dode organen geworden. Begin 1919 werden de lokale vakbonden, onder andere die van Hamburg, ontbonden. De bijdragen en de gelden werden onder de werklozen verdeeld. In augustus verplichtte de Konferentie van het Noord-district van de KPD(S), met Hamburg als speerpunt, zijn leden de vakbonden te verlaten. Volgens Appel: "Op dat ogenblik kwamen wij tot de slotsom dat de vakbonden niet te gebruiken waren voor de revolutionaire strijd. Dit bracht een vergadering van Revolutionäre Obleute tot

de propaganda voor de oprichting van revolutionaire bedrijfsorganisaties, als basis voor de Raden. Deze propaganda verspreidde zich vanuit Hamburg en leidde tot de Allgemeine Arbeiter Unionen". Op 15 augustus kwamen de Revolutionäre Obleute bijeen met de goedkeuring van de centrale van de KPD(S) om de AAU's op te richten. Verschillende teksten verschenen vervolgens in de Kommunistische Arbeiter Zeitung om de reden van deze beslissing uit te leggen, en waarom de vakbonden in de vervalperiode van het kapitalisme en dus in de revolutionaire periode, voor de arbeidersklasse van geen nut meer waren.

Jan Appel werd dan ook, als voorzitter van de Revolutionäre Obleute en actief organisator, tot voorzitter van de KPD(S) van Hamburg verkozen. In de daaropvolgende maanden namen de spanningen en conflicten toe; tussen de Centrale van Paul Levi en de Noordelijke Sektie van de KPD(S) rond de vakbondskwestie, de AAU's en de massapartij. Op het tweede Kongres van de KPD(S) in oktober 1919 in Heidelberg, waar over het gebruik van het parlementarisme en de bonden gedebatteerd en gestemd werd, zal Appel, als voorzitter en afgevaardigde van het district Hamburg, duidelijk standpunt bepalen tegen de opportunistische stellingen die tegen de revolutionaire ontwikkelingen ingingen. De oppositie, hoewel in de meerderheid, werd uit de partij gestoten. Op het kongres zelf werden vijftwintig deelnemers onmiddellijk uitgesloten. Bijna de hele groep in Hamburg sprak zich uit voor de oppositie. Zij werden gevolgd door andere afdelingen. Uiteindelijk worden in februari 1920, ondanks verscheidene pogingen van de oppositie om binnen de KPD(S) te blijven, alle afdelingen die zich uitspraken voor de oppositie, uitgesloten. Haar verdere pogingen om de KPD(S) van binnenuit weer in het rechte spoor te krijgen werden pas in maart gestopt. Maart 1920 was inderdaad de periode van de Kapp-putsch. Een periode waarin de centrale van de KPD(S) een oproep deed tot algemene staking, en tegelijkertijd aandrang op een "loyale oppositie" en onderhandelde om iedere gewapende revolutionaire opstand te vermijden. Voor de oppositie was deze houding beslissend en was het een duidelijk teken dat iedere revolutionaire politiek was opgegeven. Toen de Berlijnse groep in april 1920 de KPD verliet, werden de grondslagen gelegd voor de oprichting van de KAPD. 40.000 leden, waaronder Jan Appel, verlieten de KPD.

In maart 1920, tijdens de opstandige gevechten in het Ruhr-gebied, staat Jan Appel opnieuw vooraan in de strijd, de bijeenkomsten, de Unionen. De deelnemers aan het stichtingskongres van de KAPD zullen op basis van zijn actieve deelname aan de gevechten sedert 1918 en op basis van zijn organisatorische talenten, Jan Appel met Franz Jung afvaardigen om hen te vertegenwoordigen in Moskou bij de Kommunistische Internationale. Zij moesten de toetreding van de KAPD tot de Derde Internationale bediskussiëren en erover onderhandelen, alsook de verraderlijke houding van de KPD-Centrale tijdens de Ruhr-opstand. Om Moskou te bereiken moesten zij een boot kapen. Ter plaatse voerden zijn gesprekken met Zinovjev, voorzitter van de Komintern, en met Lenin. Op basis van Lenin's manuscript "De linkse stroming, een kinderziekte van het kommunisme", diskussieerden zij lang. Zij verwierpen onder meer de valse beschuldiging van sindikalisme (dat wil zeggen het verwerpen van de rol van de partij) en van nationalisme.

Zo verdedigde Appel in zijn artikelen "Informatie uit Moskou" en "Waar wil Rühle heen?", in de KAZ, het standpunt dat Laufenberg en Wolffheim moesten worden uitgestoten "omdat men meer vertrouwen moet hebben in Russische kommunisten dan in Duitse nationalisten, die het terrein van de klassenstrijd verlaten hebben". Appel verklaarde ook dat hij "van mening was dat ook Rühle zich niet langer bevond op het terrein van het programma van de partij; maar ondanks dat deze opvatting fout is, staat de uitsluiting van Rühle niet op de dagorde. Maar de afgevaardigden hebben het recht en de plicht om in Moskou het programma van de partij te verdedigen". Er waren nog meer reizen naar Moskou voor nodig voordat de KAPD als sympathiserende organisatie door de Derde Internationale erkend zou worden en als zodanig zou deelnemen aan het derde kongres in 1921.

Intussen werkte Appel door het Duitsland onder de valse naam Jan Arndt. Hij was actief daar waar de KAPD of de AAU hem stuurde. Zo werd hij verantwoordelijk voor het weekblad "Der Klassenkampf" van de AAUD in de Ruhr, waar hij tot november 1923 verbleef.

Op het derde Komintern-kongres in 1921 zal Appel opnieuw, samen met Meyer, Schwab en Reichenbach als afgevaardigden van de KAPD de uiteindelijke onderhande-

lingen voeren tegenover het groeiende opportunisme binnen de Komintern. Vergeefs proberen zij met afgevaardigden uit Bulgarije, Hongarije, Luxemburg, Mexico, Spanje, Groot-Brittannië, België en de Verenigde Staten een linkse oppositie te vormen. Vastberaden, de sarkasmes van de bolsjewistische- of KPD-afgevaardigden negerend, zal Appel, onder de schuilnaam Hempel, op het einde van het derde kongres enkele fundamentele kwesties voor de wereldrevolutie van vandaag onderstrepen. Laten we ons zijn woorden herinneren: "(...) Het ontbreekt de Russische kameraden aan begrip over wat zich afspeelt in West-Europa. De Russische kameraden rekenen met een bevolking zoals die in Rusland. De Russen hebben lang het tsaristisch juk gedragen, zij zijn gehard en gesterkt, terwijl bij ons het proletariaat doordrenkt is van het parlementarisme, waardoor het is overwoekerd. In Europa moet het iets anders doen. Het gaat erom, de weg van het opportunisme af te snijden (...) en het opportunisme bij ons, dat is het gebruik van burgerlijke instellingen op economisch terrein (...) De Russische kameraden zijn geen supermensen, en ze hebben behoefte aan tegenwicht, en dit tegenwicht moet bestaan uit een Derde Internationale die iedere taktiek van compromis, parlementarisme en oude vakbonden uitsluit".

In november 1923 werd Appel aangehouden wegens de kaping van het schip waarmee de afvaardiging in 1920 naar Moskou ging. In de gevangenis bereidt Appel een studie voor over de arbeidersbeweging en vooral over de overgangperiode naar het kommunisme, steunend op de lessen uit de gebeurtenissen in Rusland. Eind 1925 kwam hij weer vrij. Duitsland was intussen niet meer veilig voor hem. Hij vond werk op de scheepswerven in Nederland. Vanaf april 1926 begon zo zijn periode van politieke activiteit in Nederland. Hij nam onmiddellijk contact op met Henk Canne Meijer, die hij niet persoonlijk kende, om zich in te werken in de Nederlandse situatie. Langzaam aan hergroepeerde zich ex-leden van de CPH en/of KAPN, uitgaand van dit contact. Vanaf 1927 werd de GIC opgericht. Deze groep bracht een blad uit, de PIC, alsook een Duitstalige uitgave. Zij volgde van nabij de ontwikkeling van de KAPD in Duitsland en oriënteerden zich meer naar de stellingen van de KAP-Berlijn, in tegenstelling tot de groep rond Gorter. Vier jaar lang zullen zij het werk van Appel bediskussiëren en bestuderen. Samen met de AAU van Berlijn, zullen zij

het boek "Grondbeginselen der communistische productie en distributie", in 1930 uitgeven. Tot op heden wordt dit werk over de gehele wereld door revolutionairen bediscussieerd en bekritiseerd.

In de moeilijke jaren van de kontrarevolutie tot aan de Tweede Wereldoorlog leverde Appel nog meerdere belangrijke bijdragen tegen de standpunten van de ontaarde, inmiddels burgerlijke Kommunistische Partijen. De GIC stond ook in contact met andere kleine revolutionaire organisaties in verschillende landen (de Bond van Internationaal Kommunisten in België, de groep rond Bilan, Union Communiste in Frankrijk, de groep rond Paul Mattick in de Verenigde Staten, enzovoort). Het was in die periode een van de belangrijkste stromingen die het internationalisme levendig hielden. Vanaf 1933 moest Appel zich rustig houden. De Nederlandse staat als vriend van Hitler-Duitsland, had hem uitgewezen. Tot 1948 zal Appel in de illegaliteit leven onder de naam Jan Vos.

Tijdens en na de Tweede Wereldoorlog zal Appel zich echter met andere GIC-leden aansluiten bij de Communistenbond Spartacus dat voortkwam uit het Marx-Lenin-Luxemburg-Front, tot 1942 de enige internationalistische organisatie in Nederland. De GIC-leden, die net als andere revolutionaire organisaties van toen belangrijke klassebewegingen verwachtten na de oorlog, oordeelden het als belangrijk om zich te hergroeperen, zelfs wanneer er nog onderlinge meningsverschillen waren, om een belangrijker, sterker revolutionaire organisatie voor te bereiden, uiteindelijk om een meer doorslaggevende rol te kunnen spelen in de bewegingen. Maar de beweging kende geen ontwikkeling. Talrijke discussies vonden plaats in de groep over de taak en functie van de politieke organisatie. Appel bleef binnen de Spartacusbond en verdedigde standpunten tegenover de radenistische standpunten die zich binnen de groep versterkten. De GIC-leden verlieten in 1947 bijna allemaal de groep om in het niets te verdwijnen. Getuige een brief van Pannekoek, die zelf ook radenistisch was geworden, van september 1947: "(...) En nu er geen sterke massabeweging is gekomen en geen toestroming van jongere arbeiders (dat daarop was gerekend dat na de oorlog zou komen, was zeker het grondmotief van de GIC tot vereniging met Spartacus in het laatste oorlogsjaar), is het voor de GIC eigenlijk logisch de oude rol weer op te ne-

men, en Spartacus niet te hinderen de oude RSP rol weer op te nemen. (...). Het is jammer dat Jan (Appel) bij de Spartacus lui gebleven is. Ik heb vroeger ook al eens gemerkt hoe zijn geest en opvattingen beheerst worden, door zijn ervaringen in de groote Midden Duitse beweging die het hoogtepunt van zijn leven waren; daar heeft hij zijn inzichten in de techniek van radenorganisatie gevormd. Maar hij was toch te veel man van actie om met enkel propaganda tevreden te zijn. Maar man van actie willen zijn in een tijd van nog-geen-massabeweging leidt licht tot formuleren van voor de toekomst onzuivere en mis-leidende actievormen. Misschien is het echter toch goed, dat ze bij Spartacus een goede kracht houden".

Door toeval werd Appel in 1948 door de Nederlandse politie herontdekt. Na vele moeilijkheden kon hij dan toch in Nederland blijven, maar iedere politieke activiteit werd hem verboden. Zo moest hij formeel de "Spartacusbond" en ieder georganiseerd politiek leven verlaten. Toch bleef hij na 1948 contact houden met vroegere kameraden, zowel in Nederland als daarbuiten, onder andere met Internationalisme (voorloper van de IKS) in de jaren vijftig. Jan Appel was dan ook weer present toen aan 't eind van de jaren zestig Révolution Internationale de latere afdeling in Frankrijk van de IKS) werd opgericht als resultaat van de massale strijd van het proletariaat in 1968. Met de talrijke bezoeken van kameraden en sympathisanten van de IKS zagen we Jan Appel bijdragen aan de vorming van een nieuwe generatie revolutionairen. In 1976 was hij aanwezig bij de formele oprichting van de IKS in 1976, waar hij voor de laatste keer de fakkel en de lessen van een revolutionaire generatie doorgaf aan die van vandaag. Tot aan het eind bleef Jan Appel ervan overtuigd dat "alleen de klassesstrijd belangrijk is". IKS.

Jan
Appel
in
1978